

(Matshimbidzele a mulayo: 2)

MULAYO WA NZUDZANYELE YA MATHOLELE WA 1997

MANWELEDZO ANE A FANELA U TEVHELWA NGA MUTHOLI ZWI TSHI ELANA NA TSHIPID=A TSHA 30

Zwi tevhelaho ndi manweledzo a mutevhe wa zwin<we zwipid=a zwa vhut= hogwa zwa Mulayo wa Nzudzanyele ya Matholele wa 1997, sa zwe wa khwinisiswa zwone.

1. Mashumele a mulayo uyu: Tshipid=a tsha 3

Mulayo u kwama vhashumi vhot= he na vhatholi nga nnd=a ha Mirad=o ya Vhupileli (South African National Defence Force), vhashumeli vha zwa Vhusevhi (National Intelligence Agency), Mirad=o ya Tshidzumbwe (South African Secret Service) na vhashumi vho d=i nekedzaho vha sa badelwiho vha no shuma kha madzangano a vhuthusedzi.

Maga a mutheo a mulayo wa kutholele ane a wanala kha Mulayo ndi tshipid=a tsha kontiraka ya u thola ya vhashumi yo katelwaho kha Mulayo. Man<we a maga a kutholele a nga fhambana u ya nga thendelano nthihi kana nnzhi u ya nga zwo netshedzwaho kha Mulayo. (Kha vha sedze kha pharagirafu 7 afho fhasi).

2. MATSHIMBIDZELE A TSHIFHINGA TSHA U SHUMA: NDIMA YA VHUVHILI

Ndima iyi a i elani na vhalangi vhahulwane vha vhashumi na vhashumi vha elanaho na zwa u rengisa vha tshimbilaho, vha shumaho fhasi ha dziiri dza **24** nga n<wedzi.

2.2 Iri dza u shuma dzo d=owelwaho: Tshipid=a tsha 9

A huna mutholi ane a d=o t= od=a kana a tendela mushumi uri a shume u fhira:

- (a) iri dza **45** kha vhege in<we na in<we;
- (b) iri dza **9** kha d=uvha arali mushumi a tshi shuma mad=uvha mat= anu kana fhasi ha mat= anu kha vhege; kana;
- (c) iri dza malo kha d=uvha arali mushumi a tshi shuma u fhirisa mad=uvha mat= anu kha vhege.

2.3 Tshifhinga tsho engedzwaho kha tsho teaho (overtime): Tshipid=a tsha 10

2.3.1 A huna mutholi ane a d=o t= od=a, kombetshedza kana u tendela mushumi:

- (a) u shuma u fhira tshifhinga tsho engedzwaho kha tsho teaho nga nnd=ani ha musu vho tendelana;
- (b) u shuma u fhira:
 - (i) iri dza fumi dza tshifhinga tsho engedzwaho nga vhege.

2.3.2 Thendelano i nga kha di si t= od=e kana u tendela mushumi u shuma iri dzi no fhira 12 nga d=uvha.

2.3.3 Thendelano ya tshigwada i nga engedzedza tshifhinga tsho engedzedzwaho tsha u shuma tsha vha iri dza fumit= hanu nga vhege tshifhinga tshine tsha lingana min<wedzi mivhili kha tshifhinga tshin<we na tshin<we tsha min<wedzi ya fumimbili.

2.3.4 U shuma tshifhinga tsho engedzwaho kha tsho teaho zwi fanela u badelwa nga u andisa muholo nga **1.5** kha muholo wa mushumi kana mushumi a nga tenda u nekedza tshifhinga tsha u sa shuma tshine tsha d=o badelwa.

2.4 Vhege ya u shuma ine ya vha na tshifhinga tsho kwakwanyiswaho: Tshipid=a tsha 11

2.4.1 Mushumi a nga tenda nga u tou n<wala u shuma u swikela iri dza **12** nga d=uvha a sa khou wana mbadelo ya tshifhinga tsho engedzwaho kha tsho teaho.

2.4.2 Thendelano iyi a i kombetshedzi kana u tendela mushumi uri a shume:

- (a) u fhirisa iri dza **45** dza nd=owelo kha vhege;
- (b) u fhirisa iri dza **10** dza tshifhinga tsho engedzwaho kha tsho teaho kha vhege nangwe hu ifhio, kana
- (c) u fhirisa mad=uvha mat= anu kha vhege nangwe hu ifhio.

2.5. Iri dza u shuma dzo lavhelelwaho: Tshipid=a tsha 12

2.5.1 Thendelano ya gut= e i nga tendela iri dza u shuma dzo lavhelelwaho nt= ha ha tshifhinga tsha u swika kha min<wedzi mina.

2.5.2 Mushumi ane a vho fhiwa nga thendelano ya tshigwada yeneyo a nga si shume u fhirisa:

- (a) iri dza **45** dza nd=owelo dzo lavhelelwaho nga vhege kha mulanga wa tshifhinga tsho vhwaho;
- (b) iri dza **5** dza tshifhinga tsho engedzwaho kha tsho teaho uri ndi iri dzo lavhelelwaho nga vhege kha mulanga wa tshifhinga tsho vhwaho.

2.6. Zwifhinga zwa u =la: Tshipid=a tsha 14

2.6.1 Mushumi u fanela u vha na tshifhinga tsha u =la tsha mithethe ya **60** nga murahu ha iri t= hanu dza u shuma.

2.6.2 Thendelano yo n<walwaho i nga-

(a) fhungudza tshifhinga tsha u =la tsha ya kha mithethe ya **30**;

(b) thutha tshifhinga tsha u =la tsha vhashumi vhane vha shuma iri dzi re fhasi ha dza rathi nga d=uvha.

2.7. Tshifhinga tsha u awela tsha mad=uvha na tsha vhege: Tshipid=a tsha 15

Mushumi u fanela u wana iri dza **12** dzi tevhelanaho dza u awela nga d=uvha na iri dza **36** dzi tevhelanaho dza u awela nga vhege. Iri idzi dzi fanela u katela na Swondaha, nga nnd=ani ha musi hu na thendelano in<we vho.

2.8. Mbadelo ya u shuma nga dzi Swondaha: Tshipid=a tsha 16

2.8.1 Mushumi ane a shuma tshin<we tshifhinga nga Swondaha u fanela u badelwa kavhili.

2.8.2 Mushumi ane a shuma nga misi ya Swondaha u fanela u badelwa muholo wo lavhelelwaho wo andiswa nga **1.5**.

2.8.3 Hu fanela u vha na thendelano musi mushumi a tshi d=o newa tshifhinga tsha u sa shuma tshi no badelwa vhudzuloni ha u shuma hawe nga Swondaha.

2.9. U shuma vhusiku: Tshipid=a tsha 17

2.9.1 Vhashumi vhane vha shuma vhusiku vhukati ha **18:00** na **06:00** vha fanela u lifhiwa nga mbadelo yo vhwaho sa gemo kana nga u fhungudza iri dza u shuma na u t= od=elwa tshiendedzi.

2.9.2 Vhashumi vhane vha shuma tshifhinga tshot= he murahu ha **23:00** na phand=a ha **06:00** nga d=uvha =li tevhelaho, vha fanela u d=ivhadziwa:

(a) nga zwine zwa nga vha khombo kha mutakalo na kha tsireledzo;

(b) na nga pfanelo dza u t= hat= huvhiwa mutakalo.

2.10. Mad=uvha a dziholodeni dza vhatu vhot= he: Tshipid=a tsha 18

2.10.1 Vhashumi vha fanela u badeliwa muholo wavho wo d=oweleaho arali vho shuma nga mad=uvha a holodeni a vhatu vhot= he arali hu uri mad=uvha ayo a wela nga fhasi ha mad=uvha a u shuma.

2.10.2 U shuma nga mad=uvha a dzi holodeni dza vhatu vhot= he zwi bva kha thendelano na hone zwi fanela u badelwa kavhili.

2.10.3 D=uvha =la holodeni =la vhatu vhot= he =li nga tshintshisaniwa na lin<we d=uvha arali ho vha na thendelano.

3. L=IVI: NDIMA YA 3

3.1 Khumbelo

Ndima ya =livi a i kwami mushumi ane a shumela mutholi na =livi iri dzi re fhasi ha dza **24** nga n<wedzi na =livi yo nekedzwaho nga nnd=a ha ha =livi yo teaho ine ya netshedzwa kha iyi ndima.

3.2. L=ivi ya n<waha: Zwipid=a zwa 20 na 21

3.2.1 Vhashumi vho tea u wana =livi ya n<waha ya mad=uvha a **21** a no tevhekana, kana arali hu na thendelano i vhe d=uvha =lithihi kha mad=uvha man<we na man<we a **17** o shumiwaho, kana i vhe iri nthihi kha iri dza **17** dzo shumiwaho.

3.2.2 L=ivi i fanela u newa hu sa athu u fhela min<wedzi ya rathi hu saathu fhela tshifhinga tsha mad=uvha a =livi a n<waha.

3.2.3 Mutholi ha ngo fanela u badela mushumi vhudzuloni ha u mu nea =livi. Izwi zwi nga itea fhedzi arali mushumi a tshi khou litshiswa mushumo.

3.3. D=uvha =la vhuawelo musu wa u lwala: Zwipid=a zwa 22 - 24

3.3.1 Mushumi o tea u newa vhege dza rathi dzi badelwaho dza u awela musu wa u vhaaisala kha tshifhinga tsha min<wedzi ya **36**.

3.3.2 Nga min<wedzi ya u thoma ya rathi, mushumi o tea u newa d=uvha =lithihi =la u awela musu wa u vhaaisala nga mbadelo ya mad=uvha a **26** o shumiwaho.

3.3.3 Mutholi a nga t= od=a t= hanziela ya mutakalo a sa athu u badela mushumi we a lova mad=uvha a no fhira mavhili kana mushumi o no dzula nga u =lova misu yot= he.

3.4. L=ivi ya u vhudzadze: Zwipid=a zwa 25 na 26

3.4.1 Mushumi o d=ihwalaho u tea u fhiwa min<wedzi mina i tevhekanaho ya vhudzadze.

3.4.2 Mushumi o d=ihwalaho kana mushumi a ne a khou t= hogomela n<wana wawe (a ne a vha mudzadze) ho ngo fanela u shuma mishumo ine ya nga vhangha khombo khae kana kha n<wana wawe.

3.5. L=ivi ya u t= hogomela mut= a: Tshipid=a tsha 27

3.5.1 Vhashumi vho tholiwaho lwa tshot= he vha tea u newa mad=uvha mararu a badelwaho nga n<waha a u t= hogomela mit= a yavho. Mad=uvha ayo vha newa nga khumbelo. Khumbelo i nga vha ya musu hu tshi khou bebwa n<wana wa mushumi, kana musu mufunwa wa tshot= he, kana nga mubebi kana mubebi - mufareli, makhulu, n<wana, n<wana o adoputiwaho, mud=uhulu kana vhana vha mud=i muthihi na mushumi.

3.5.2 Mutholi a nga d=i vha t= hanzi yo khwat= haho.

4. VHUT=ANZI HA U THOLIWA NA MBADELO: NDIMA YA VHUNA

Ndima iyi a i kwamani na mutholiwa a no shumela mutholi iri dza fhasi ha **24** nga n<wedzi.

4.1 Khumbelo

4.2. Vhut= anzi ha u tholiwa ho n<walwaho: Tshipid=a tsha 29

4.2.1 Mutholi u fanela u nekedza mushumi nga vhut= anzi ho n<walwaho sa zwi evhelaho musu a tshi thoma mushumo:

- (a) madzina o fhelelaho na d=iresi ya mutholi;
- (b) madzina na mushumo wa mushumi kana t= halutshedzo pfufhi ya mushumo;
- (c) fhethu ho fhambanaho ha mishumo;
- (d) d=uvha =la u tholwa;
- (e) iri na mad=uvha o d=owealeho a u shuma;
- (f) muholo kana tshikalo na nd=ila dza mbadelo;
- (g) tshikalo tsha mbadelo ya tshifhinga tsho engedzwaho kha tsho teaho;
- (h) dzhin<we nd=ila dza mbadelo;
- (i) dzin<we nd=ila dza mbadelo dzine dza si vhe masheleni kana tshelede dzine dza dzhia tshiimo tsha tshelede na uri dzi ita vhugai;
- (j) misi ya mbadelo;
- (k) u fhungudzwa hun<we na hun<we;
- (l) =livi yo teaho;
- (m) tshifhinga tsha u d=ivhadzwa kana u newa nothisi kana tshifhinga tsha thendelano;
- (n) t= alutshedzo ya khoro kana tshipid=a tsha =liga tshine tsha katela vhubindudzi ha mutholi;
- (o) tshifhinga tshine tsha engedzwa kha tshifhinga tsho no shumiwaho musu hu tshi t= anganywa na tshifhinga tsho shumiwaho kha mutholi wa phand=a ha hoyu wa zwino;

- (p) man<we man<walo a ne a tshimbilelana na thendelano heyi a ne a bula fhethu hune khophi yawo nga nthihi ya nga wanala hone.

4.2.2 Vhut= anzi vhu tea u dovhololwa arali zwiten<wa zwa u tholiwa zwi tshi shanduka.

4.3. U d=ivhadza vhashumi nga ha pfanelo dzavho: Tshipid=a tsha 30

Nd=ivhadzo ya pfanelo dza vhashumi i tea u t= aniwa mishumoni nga dzinyambo dzo fhambananaho dzi no shumiswa henefho mushumoni.

4.4. U londa dzirekhodo: Tshipid=a tsha 31

Mutholi mun<we na mun<we u tea uri a londe dzirekhodo dzo faraho mafhungo a tevhelaho:

- (a) madzina a mushumi na mushumo wawe;
- (b) tshifhinga tsho shumiwaho;
- (c) muholo wo badelwaho;
- (d) d=uvha =la mabebo arali mushumi e nga fhasi ha min<waha ya **18**;
- (e) vhun<we vhut= anzi vhune ha t= od=ea.

4.5. Mafhungo a muholo: Tshipid=a tsha 33

Vhut= anzi vhu tevhelaho vhu tea u tou n<waliwa musi mushumi a tshi holelwa:

- (a) dzina =la mutholi na d=iresi yawe;
- (b) dzina =la mushumi na mushumo wawe;
- (c) tshifhinga tsha u badela;
- (d) mbadelo nga masheleni;
- (e) tshelede in<we na in<we yo fhungudzwaho muholoni;
- (f) tshelede yone yone yo badelwaho;
- (g) arali izwi zwi tevhelaho zwi tshi kwamana na mbalo ya muholo wa mushumi, kha zwi sumbedzwe:
 - (i) tshikalo tsha muholo (mbuelo) ya mushumi na tshifhinga tsha mbadelo;
 - (ii) tshivhalo tsha iri dzo d=owealeho na dza tshifhinga tsho engedzwaho kha tsho teaho tsho shumiwaho nga tshifhinga tsha mbadelo;
 - (iii) tshivhalo tsha iri dzo shumiwaho nga Swondaha kana nga holodeni ya vhathu vhot= he ine ya badelwa nga tshifhinga tshenetsho;
 - (iv) thendelano kha tshifhinga tsho anganyiwaho tsha u shuma yo fhela, t= hanganyelo ya nomboro ya iri dza u shuma dzo tewaho na dzo engedzwaho kha dzo teaho dzo shumiwaho kha tshifhinga tsho anganyiwaho.

4.6. Zwi kokodzwaho muholoni na min<we milayo i elanaho na muholo: Tshipid=a tsha 34 na 34A

4.6.1 Mutholi a nga si kokodze tshelede kha muholo wa mushumi nga nnd=a ha musi -

4.6.1.1 Mushumi u tendelana na u kokodzwa ha tshelede malugana na tshikolodo tshine a vha natsho nga u tou n<wala:

4.6.1.2 u kokodzwa ha tshelede hu itwa u ya nga thendelano ya tshigwada, mulayo, ndaela ya khothe na vhulamukanyi:

4.6.1.3 u kokodzwa ha tshelede malugana na u xela kana u tshinyadzwa ha tshithu nga mushumi hu nga itwa fhedzi ho thoma ha vha na thendelano na nga murahu ha musi mutholi o tevhedzela nd=ila yo teaho.

4.6.1.4 vhatholi vha fanela u badela tshelede yo kokodzwaho na zwibviswa zwa mutholi u itela uri tshelede i dzhene kha tshikwama hu sa athu fhela mad=uvha a sumbe.

4.7. T=hanganyelo ya mbadelo na muholo: Tshipid=a tsha 35

4.7.1 Muholo u t= anganyelwa zwi tshi ya kha iri dzo teaho dzo shumiwaho.

4.7.2 Mbadelo kana muholo wa n<wedzi ndi nna na tshararu ($4 \frac{1}{3}$) tsha mbadelo kana muholo wa vhege.

4.7.3 Arali zwo t= anganyelwa zwi tshi ya kha tshin<we tshifhinga, kana musi mbadelo kana muholo wa mushumi u tshi tsa u tshi gonya, mbadelo in<we na in<we i tea u t= anganyelwa zwi tshi bva kha mbadelo kana kha muholo musi:

- (a) ho thoma ha fhira vhege dza **13**, kana;
- (b) mushumi o tholwa lwa tshifhinganyana;

4.7.4 Vhatholi na vhashumi vha fanela u sedza shedulu yo phabulishiwaho kha Gurannya ya Muvhuso u wanulula arali khethekanyo ya mbadelo i tshipid=a tsha muholo wa mushumi malugana na u vhaliwa ho itwaho u ya nga uyu Mulayo.

5. U LITSHISWA MUSHUMONI: NDIMA YA VHUT=ANU

Ndima iyi a i kwami mushumi a no shuma iri dza fhasi ha **24** nga n<wedzi.

5.1 Khumbelo

5.2. Nd=ivhadzo ya u litshiswa mushumo: Tshipid=a tsha 37

5.2.1 Thendelano ya mushumo i imiswa musi ho itwa nd=ivhadzo/nothisi kha mad=uvha a sa fhiriho:

- (a) vhege nthihi, arali mushumi o tholwa lwa min<wedzi ya rathi kana ya fhasi ha yeneyo;
- (b) vhege mbili, arali mushumi o tholwa tshifhinga tshi no fhira min<wedzi ya rathi fhedzi tshi sa fhiriho n<waha;
- (c) vhege nna, arali mushumi o vha o tholwa lwa n<waha kana u fhira afho, kana arali mushumi wa bulasini kana wa nd=uni o vha o tholwa tshifhinga tshi no fhira min<wedzi ya rathi.

5.2.2 Thendelano ya tshigwada i nga fhungudza tshifhinga tsha vhege nna tsha nd=ivhadzo tsha iswa kha tshi sa fhiriho vhege mbili.

5.2.3 Nd=ivhadzo i fanela u itiwa nga lun<walo, nga nnd=a ha musu mushumi a sa koni u n<wala na u vhala.

5.2.4 Nd=ivhadzo nga u litshiswa mushumo nga mutholi nga ha matshimbidzele a mulayo a i thivheli mushumi u ita khaedu kha mutholi arali hu songo tshimbidzwa zwithu nga nd=ila yo teaho kana ine ya si vhe ya mulayo kha thathedzo yawe u ya nga Mulayo wa zwa Vhashumi wa 1995 kana mulayo mun<we-vho.

5.3. Mbadelo ya u litsha mushumo nga mune: Tshipid=a tsha 41

Mushumi o litshiswaho mushumo nga u sa fusha t= hod=ea dza kushumele kana ane kontiraka yawe ya vha yo fheliswa u ya nga khethekanyo 38 ya Mulayo wa u kundelwa u badela zwikolodo (Insolvency Act) wa 1936 o tea u badelwa magavhelo lwa vhege nthihi kha n<waha mun<we na mun<we wa tshumelo yawe.

5.4. T=hanziela ya tshumelo: Tshipid=a tsha 42

Musi mushumi a tshi imiswa u shuma, u na pfanelo dza u newa t= hanziela dza tshumelo.

6. U thivhelwa ha u tholwa ha vhana na u thola nga khombe-khombe: Zwipid=a zwa 43 - 48

6.1 Ndi mulandu u thola n<wana wa min<waha ya fhasi ha 15;

6.2 Vhana vha fhasi ha min<waha 18 a vho ngo tea u ri vho tholiwa, vha shumiswe mishumo i songo vha teaho zwi tshi ya nga min<waha yavho.

6.3 U ita uri hu vhe na u shuma ha khombe-khombe, ha u t= od=a na ha u kombetshedza ndi mulandu.

7. Tshanduko dza nyimele dza mushumo: Zwipid=a zwa 49-50

7.1 Thendelano yo katelwaho yo tendelaniwaho na khoro yo tiwaho i nga imela kana i nga bvisela nyimele ya mushumo in<we na in<we ya u tholwa nga nnd=a ha zwi tevhelaho:

- (a) mushumo wa u dzudzanya tshifhinga tsha mushumo ho sedziwa mutakalo na tsireledzo na vhifhinduleli ha mut= a wa vhashumi (Zwipid=a zwa 7, 9 na 13);
- (b) u fhungudza tsireledzo ine vhashumi vha vhusiku vha i wana (Zwipid=a zwa 17 (3) na (4));
- (c) u fhungudza mad=uvha a =livi ya n<waha uri a vhe fhasi ha vhege mbili (Tshipid=a tsha 20);
- (d) u fhungudza =livi ya mad=uvha a =livi ya u yo beba (Tshipid=a tsha 25);
- (e) u fhungudza =livi ya mad=uvha a u awela lwa u lwala u swika kha mad=uvha o tendelwaho (Zwipid=a zwa 22 - 24)
- (f) na u thivhela u tholwa ha vhana na u thola lwa khombe-khombe (Tshipida tsa 48)

7.2 Thendelo yo t= anganelaho na thendelo ya muthu e et= he i nga imela kana i nga bvisela nyimelo ya vhut= hogwa ya kushumele kwo tendelwaho nga mulayo kana nga tshipid=a tsha dzangano =lin<we-vho (Tshipid=a tsha 49).

7.3 Minista wa zwa Mishumo a nga d=i ita zwa u shandukisa kana a dzhia bud=o =li fhambanaho na nzulele ya vhut= hogwa ya kushumele. Hezwi zwi nga kha d=i itwa nga u tou n<wala khumbelo nga mutholi kana nga dzangano =la vatholi (Tshipid=a tsha 50).

7.4 L=iga =li nga si tendelwe nga nnd=ani ha musi dzangano =lo imelaho vhashumi =li tshi nga tenda kha tshanduko kana u vha na vhuimeleli kha Minista. Khophi ya =liga i fanela u sumbedzwa nga mutholi fhethu ha mishumo (mushumoni) nahone i fanela u wanala kha vhashumi vhot= he (Tshipid=a tsha 50).

8. Zwipid=a zwa u dzhia =liga: Tshipid=a tsha 51

Zwipida zwa u dzhia liga zwi nga itwa uri hu bveledze nyimelo dza vhuthogwa dza vhashumi kha dzangano ha hunwe fhethu.

9. U sedzulusa, u kombetshedza na matshimbidzele a mulayo: Zwipid=a zwa 63 - 81

9.1 Vhasedzulusi vha zwa mishumo vha fanela u eletshedza vhashumi na vatholi malugana na pfanelo dzine vha vha nadzo khathihi na zwo teaho zwi elanaho na milayo ya mishumo. Tshavho ndi u sedzulusa, u t= od=ulusa zwililo na u vhudzisa mafhungo nga vhud=alo kha vhatu vha tshi khou t= od=isesa, vha tshi ita dzikhophi na u dzhia dzirekhodo na zwin<we zwo n<walwaho zwine zwa vha zwa vhut= hogwa (Zwipid=a zwa 64 - 66).

9.2 Musedzulusi a nga dzhiela vhatholi vhukando musu vha sa dzhieli mulayo nzhele. Mutholi a nga hanedza mulayo nga u isa tshililo tshawe kha Mulanguli wa zwa Mishumo ane nga murahu o wana muimeleli a nga tenda, a khwinisa kana a vha o u vhetshela thungo mulayo uyo. L=iga i=li =li nga iswa kha t= hoho ya zwa mishumo (Zwipid=a zwa 68 - 73).

9.3 Vhashumi a vho ngo fanela u khethululwa kha u shumisa dzi pfanelo dzavho zwi tshi elana na Mulayo uyu (Zwipid=a zwa 78 - 81).

10. U HUMBULELA URI MUSHUMI NDI UFHIO : TSHIPID=A 83A

10.1 Muthu ane a shumela mun<we kana ane a netshedza mun<we muthu tshumelo u dzhiwa sa mushumi arali –

- (a) kushumele kwawe kana iri dza u shuma zwi nga fhasi ha ndaulo;
- (b) kushumele kwawe kana iri dza u shuma zwi nga fhasi ha ndaulo;
- (c) a murad=o wa dzangano =la vhatholi;
- (d) arali o shumela mun<we muthu iri dzi no lingana 40 nga n<wedzi kha min<wedzi miraru yo fhiraho;
- (e) a tshi wana tshedele nga u shumela mun<we muthu;
- (f) o nekedzwa dzithulusi kana zwithu zwa u shuma ngazwo kana
- (g) arali a tshi shumela mun<we muthu

10.2 Arali tshithihi tsha zwi re afho nt= ha tshi hone, muthu onoyo u dzhiwa sa mushumi u swikela mutholi a tshi t= anziela uri a si zwone.

32. Zwin<we-vho:

Ndi vhukhaxhi u:

- (a) thithisa kana u lingedza u t= ut= uwedza muthu o khakhaho ane a khou shuma mishumo zwi tshi elana na Mulayo uyu;
- (b) wana kana u lingedza u wana lun<walo lwo lambedzwaho nga nd=ila ya vhufhura, ya mazwifhi, kana u d=isa kana u isa zwidodombedzwa zwa mazwifhi kana zwa vhufhura;
- (c) d=i ita musengulusi wa vhashumi kana mun<we muthu ane a shuma mishumo u no tshimbilelana na Mulayo uyu;
- (d) hana kana u balelwa u fhindula nga vhud=alo mbudziso in<we na in<we i re mulayoni i vhudzishwaho nga musengulusi wa vhashumi kana muthu mun<we na mun<we ane a khou shuma mishumo zwi tshi elana na Mulayo uyu;
- (e) hana kana u balelwa u d=i tsisa kha mulayo mun<we na mun<we nga musengulusi wa mishumo kana muthu mun<we na mun<we a ne a khou shuma mishumo zwi tshi elana na mulayo uyu;

- (f) thivhela kana u thithisa musengulusi wa zwa mishumo kana mu_n<we muthu a ne a khou shuma mushumo zwi tshi elana na Mulayo uyu (Tshipid=a tsha 92).